

Meditatie

Ontferming

„Zo bepaalt Hij wederom een zekere dag, namelijk heden, door David zeggende zo lange tijd daarna (gelijkerwijs gezegd is): Heden, indien gij Zijn stem hoort, zo verhardt uw harten niet.“
Hebreeën 4:7

Gelukkige zielen, die aan Zijn voetbank liggen en alleen nog maar kunnen zeggen: „Heere, ik kan niet om genade vragen, mijn zonden, mijn zonden!“ De God der liefde zal uw ogen openen en u een Fontein tonen, Die vloeit van Golgotha, Die iemand als u kan reinigen. Een mantel van gerechtigheid, die u kan bedekken, zodat Zijn eigen oog Zich in u zal verheugen als Hij ziet op de toegerekende gerechtigheid die op u schijnt. Ja, als de Geest u ten volle overtuigd zal hebben van de verdorvenheid van uw eigen hart, dan zal Hij u ook overtuigen van gerechtigheid, de gerechtigheid die bij God is.

Wij groeten treurende met Jesaja 30:18-19: „En daarom zal de Heere wachten, opdat Hij u genadig zij, en daarom zal Hij verhoogd worden, opdat Hij Zich over ulieden ontfermt, want de Heere is een God des gerichts; welgelukzalig zijn die allen, die Hem verwachten. Want het volk zal in Sion wonen, te Jeruzalem; gij zult ganselijk niet wenen; gewisselijk zal Hij u genadig zijn op de stem uws geroeps; zo haast Hij die horen zal, zal Hij u antwoorden.“ Amen.

William Chalmers Burns,
zendingspredikant in China

(“Een ernstige roepstem”, 1840)

>>>rd.nl/beroepingswerk-voor-actueel-beroepingswerk. Een bericht doorgeven? kerk@refdag.nl of 055-5390238.

„Christen predikt geen geweld”

Redactie kerk

TILBURG. Christenen prediken geen geweld. „God laat zich niet in met geweld”, zo is te lezen in de vroegchristelijke „Brief aan Diognetus”.

Bij uitgeverij Meinema in Zoetermeer verscheen onlangs een nieuwe vertaling van de bekende „Brief aan Diognetus”, die waarschijnlijk tegen het einde van de tweede eeuw na Christus moet worden gedateerd. In dit geschrift probeert een onbekende auteur de niet-christelijke Diognetus te overtuigen van de waarde van het christelijk geloof. „Om dit te kunnen zien moet Diognetus zich vrijmaken van oude denkschema's, van vooringenomenheden die een ommekeer in de weg staan”, schrijft vertaler dr. Michiel D. J. Op de Coul in zijn inleiding. Op de Coul is universitair docent Grieks en Latijn aan de faculteit katholieke theologie van de Universiteit van Tilburg.

Ook het nog altijd actuele thema religie en geweld komt in de brief aan de orde.

Zie ook Puntkomma pag. 2.

Voor meer kerknieuws zie pag.15.

Troost bij afscheid van

”Troost” was gisteren het verbindende thema tijdens het afscheidssymposium voor dr. Justin Kroesen van de Rijksuniversiteit Groningen. De „kerkenkenner” gaat ons religieus erfgoed missen.

Van onze verslaggever

Groningen verliest in dr. Justin Kroesen een bijzonder mens, zoveel werd wel duidelijk tijdens het drukbezochte symposium in de doopsgezinde kerk van Groningen. En 's middags, toen de universitair docent kunstgeschiedenis van het christendom in het Friese Jorwerd de derde Regnerus Steensmalezing hield (zie kader), weigerde de voorzitter van de Stichting Oude Groninger Kerken (SOGK) afscheid van hem te nemen. „Dat gaan we gewoon niet doen.”

Kroesen vertrekt vanwege een „droombaan” in het Noorse Bergen. Hij krijgt daar als onderzoeker de verantwoordelijkheid voor een „fabelachtige” collectie middeleeuwse kerkelijke kunst waarvan het zwaartepunt in de 13e en 14e eeuw ligt.

Niettemin laat hij Nederland met heimwee achter. „Ik ga dit wonderlijke land, met al zijn religieuze erfgoed, van Cuyperskerken tot preekshuren, van schuilkerken tot stiltecentra, processieparken, consistoriekamers, megamoskeeën, oude synagogen, refodomes, boekenkathedralen, erfgoedlogies, vermaningen en verdienmodellen, enorm missen. Daar kan Noorwegen met zijn lutherse staatskerk maar weinig spannends tegenover stellen.”

Aderlating

Zo'n 21 jaar liep Kroesen rond aan de theologische faculteit van de Rijksuniversiteit Groningen (RUG). Eerst als student, vervolgens als aio van kerkspecialist dr. Regnerus Steensma, vervolgens als diens opvolger als universitair docent kunstgeschiedenis.

Al die jaren lag zijn hart bij het onderzoek van de kerken in met name Noord-Nederland. Nog preciezer: de inrichting, het meubilair van de kerken. „Daarin schuilt voor mij de grootste historische zeggingskracht”, aldus Kroesen. Daarbij wist hij anderen te enthousiasmeren. „Of het nu een groep plattelandsvrouwen was of een schoolklas, je wist ze te boeien en te binden”, zei Peter Breukink van de SOGK.

Aan de RUG is Kroesens vertrek het begin van een grote aderlating bij de vakgroep kerkgeschiedenis van de faculteit godgeleerdheid en godsdienstwetenschap. In maart vertrekt prof. dr. Mirjam de Baar naar de Universiteit Leiden. In november gaat hymnoloog dr. Jan R. Luth met pensioen.

„In het meubilair van kerken schuilt voor mij de grootste historische zeggingskracht”

Maar, kon vakgroepvoorzitter prof. dr. Christoph Jedan melden, er komt een opvolger voor dr. Kroesen. En zelfs is er sprake van dat er een hoogleraar komt die het christelijk cultureel erfgoed onder zijn of haar hoede krijgt, waarmee de aandacht voor dit terrein zelfs nog naar een hoger niveau kan worden getild.

Begrafenismuziek

”Troost” is al jaren een onderzoeksthema aan de RUG. Dr. Luth liet tijdens het symposium in dat kader zien hoe oordeel en troost in de muziek tot uitdrukking komen. Hij vergeleek daarbij de rooms-katholieke begrafenismu-

JORWERD. Dr. Justin Kroesen (r.) nam gisteren afscheid als docent aan de Rijksuniversiteit Groningen (RUG). In Jorwerd hield hij 's middags de derde

ziek met vergelijkbare composities in de lutherse traditie.

In het aloude requiem, de dodenmis, heeft het oordeel een zwaar accent, zo liet hij zien, met name in het onderdeel „Dies irae”. In de 18e en 19e eeuw werd het „dramatisch spektakelstuk”, bijvoorbeeld bij componisten als Verdi en Berlioz. De muziek werd toen ook voor het concertpodium geschreven.

Tegelijk wordt in die eeuw de verschrikking voor het oordeel minder beklemtoond. „Bij het requiem van Fauré, met aan het eind het „In Paradisum”, klinken

vrede klanken van het paradijs. Er komt serene, stilzwijgende overgave. De nadruk ligt meer op de troost”, aldus dr. Luth.

Vanuit de lutherse traditie noemde hij de componisten Schütz, Buxtehude en Bach. Luthers lied „Mit Fried und Freud” speelt in hun uitvaartsmuziek een grote rol. Beroemd werd Bachs „Actus Tragicus” (BWV 106). Ook Brahms' „Ein deutsches Requiem” staat in deze traditie. „Maar dat is niet te vergelijken met het klassieke requiem”, aldus dr. Luth. „Niet het oordeel van het „Dies irae”, maar de zekerheid van de overwinning van de

Kerkelijke pers

Evangelie en Moslims / China Info

Evangelie en Moslims
Stichting Evangelie en Moslims plaatste op zijn website het persoonlijk relaas van Sabahat. Ze groeide op in asielzoekerscentra. Eerst in Duitsland en later in Nederland. Pas als ze al 22 jaar oud is, ontmoet ze een Nederlandse christen die haar een onderzoekende vraag stelt: „Ken je Jezus?”

„Na enige tijd dacht ik: „Ik ben moslim omdat mijn ouders moslim zijn, maar ze hadden net zo goed een andere religie kunnen hebben. Welke religie is nu echt de waarheid?” Ik vroeg God of Hij mij de waarheid wilde laten zien.

Ik begon voor het eerst de Bijbel te lezen. Dit gaf mij een blij gevoel, heel anders dan bij de Koran. Een jaar lang beantwoordde God op wonderbaarlijke manieren al mijn vragen over Jezus. Ik vroeg Hem wie Jezus was. Toen

ik vervolgens mijn Bijbel opende waren de eerste woorden die ik las dat Jezus zegt: „Ik ben de Weg, de Waarheid en het Leven.”

Toch bleef ik koppig en wilde niet geloven dat Jezus Gods Zoon is. Twijfelen aan Mohammed of de Koran is een van de grootste zonden die je kunt plegen als moslim. Ik werd bijna gek van mijn twijfels. Ik moest de waarheid weten.

Na een jaar Bijbellezen schreeuwde ik het uit: „God, als Mohammed de waarheid is, laat me dat dan zien, dan zal ik hem volgen tot mijn dood. Maar als Jezus Christus echt Uw Zoon is, laat me dat dan vandaag nog weten, dan zal ik Hem volgen tot mijn dood. Maar als U zegt dat Jezus de waarheid is, dan kunt U later niet tegen mij zeggen dat ik naar de hel moet, omdat ik Jezus heb gevolgd. Want de weg die ik zal volgen heeft U mij laten zien.

Het lezen van de Bijbel bracht bij Sabahat een levensverandering teweeg. beeld Fotolia

Ik heb niet aan mensen gevraagd en naar hen geluisterd, maar alles direct aan U gevraagd en naar U geluisterd.”

Dezelfde dag was er een christelijke bijeenkomst waarvoor ik uitgenodigd was. Ik ging erheen. De inleider sprak anderhalf uur

lang over dat Jezus de Zoon van God is, waarom Hij moest komen en dat nu Jezus weer naar de hemel gegaan is, de Heilige Geest voor ons in de wereld gekomen is. Dat was het antwoord voor mij. Ik ervoer zo veel vrede alsof God vlak bij mij was. Na de preek heb ik Jezus als mijn Heer aangenoemen en ontving ik de Heilige Geest. Ik was de gelukkigste mens van de wereld. (...)

Nu ik christen ben vind ik het heel raar dat ik pas toen ik 22 jaar was, voor het eerst over Jezus heb gehoord. Ik heb heel lang in Duitsland en in Nederland in asielzoekerscentra gewoond, maar daar kwam ook niemand over Jezus vertellen. (...) Ik ben God dankbaar dat Hij mensen op mijn pad stuurde die de moeite namen om mij over de Heere Jezus te vertellen. Ik weet zeker dat mensen die via u het Evangelie horen en de Heere Jezus leren

universitair Groningen

Regnerus Steensmalezing. Daarbij kreeg hij van de Stichting Alde Fryske Tsjerken, waarvoor hij actief was, een aandenken. beeld Sjaak Verboom

„Landschap van kerken is nu heel anders”

JORWERD. Dr. Justin Kroesen laat bij zijn vertrek „een heel ander kerkenland-schap” achter dan dat waarin zijn voorganger Regnerus Steensma zo'n vijftig jaar geleden zijn werkzaamheden begon.

Dat zei dr. Kroesen gistermiddag in de derde Regnerus Steensmalezing in het kerkje van Jorwerd (Friesland). Steensma, die in 2012 plotseling overleed, was zijn voorganger aan de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) en heeft veel betekend voor het onderzoek naar kerkbouw en religieuze kunst.

Dr. Kroesen schetste hoe het onderzoeksgebied zich ontwikkeld heeft. Volgens hem mogen oude kerken zich vandaag de dag verheugen in een warme belangstelling onder een breed publiek. „Ten aanzien van de kwetsbare interieurs is er een sterker gevoel van urgentie ontstaan, al is er met name op dit punt nog altijd veel in gevaar.”

Ook in het onderzoek worden nieuwe terreinen ontgonnen. Zo is Jacolien Wubs in september aan de RUG begonnen aan een promotieonderzoek naar de tekstborden en -opschriften in oude kerken. Ook noemde dr. Kroesen de aandacht voor de moderne kerkbouw, zoals onder andere blijkt uit de bundel „over het recente fenomeen van de „refodomes”, die in de Biblebelt door de nog steeds groeiende orthodox-protestantse gemeenschappen worden gebouwd.”

dood staat in dat stuk centraal.”

Prof. dr. Sible de Blaauw (Nijmegen) vroeg aandacht voor de sporen van het rooms-katholieke verleden in protestantse kerken. Zo maakte Vondel een lang gedicht nadat hij ooggetuige was van de brand van de Nieuwe Kerk in Amsterdam in 1645. In dat gedicht noemt hij allerlei roomse elementen die verwoest zouden zijn, die er echter helemaal niet meer waren.

Dergelijke „heilige herinneringen” kleven nog steeds aan de godsgebouwen, aldus prof. De Blaauw. Ook schilders als Saenredam en Emanuel de Witte lieten

deze echo van het verleden in hun schilderijen terugkomen. „In hun werk maakt het eigenlijk niet veel uit of de kerk protestants of rooms-katholiek is. De werkelijkheid wordt over de confessies heen getild.”

Richting dr. Kroesen: „Jij, die zo veel uren in die kerken hebt doorgebracht, weet dat de kerkininterieurs van Saenredam bestaan, bij een bepaalde lichtval. Jij zult blijven zoeken naar sporen uit het verleden. Maar jij weet ook dat in die gelaagdheid die je in die kerkinterieurs tegenkomt, iets zit wat wij mensen nodig hebben: troost.”

kennen, u heel erg dankbaar zullen zijn voor wat jullie voor hun hebben gedaan. Er zijn nog zo veel volksgenoten van mij in Nederland die Hem niet kennen. Ik kan hen niet allemaal ontmoeten. Wilt u hun alstublieft over Jezus vertellen en een Bijbel geven? Laat anderen geen 22 jaar wachten!”

China Info

In China Info, de periodiek van de interkerkelijke Stichting China (Veenendaal), wordt ingegaan op de wijzigingen in de Chinese eenkindpolitiek. Sinds kort is het Chinezen toegestaan om, onder voorwaarden, twee kinderen te krijgen.

„De boventoon van alle reacties van Chinese christenen is dat het aantal abortussen af zal nemen. Daar is men heel dankbaar voor. Snel zal het doorsnee gezin

er in China niet anders uitzien. Met het stijgen van de welvaart in China is het opvoeden van kinderen heel duur geworden. Toen in 2013 versoepeling van het eenkindbeleid kwam, had dat in Peking nauwelijks effect. In de sociale media in China wordt vooral gezegd dat een tweede kind te duur is.

Op het platteland ziet men wel tweekindgezinnen. Dat is omdat anders de voedselvoorziening gevaar loopt. Ook voor de minderheden aan de grenzen die niet tot de grootste etnische groep –de Han-Chinezen– behoren mochten er twee kinderen per gezin geboren worden. Heel rijke Chinezen betaalden gewoon de boete en hebben soms –ook als statussymbool– meer kinderen.

Een bijkomend probleem is dat kinderen die illegaal geboren zijn, niet geregistreerd zijn. Geen bibliotheekpas, geen onderwijs, geen

paspoort. Het is de vraag of dat op termijn gecorrigeerd wordt.

Ook christenouders worstelen met dit probleem. De regering ziet nu dat er een tekort aan mensen op de arbeidsmarkt ontstaat.

Een gevolg van dit tekort aan werkende mensen is dat de pensioenen van rechthebbenden niet opgebracht kunnen worden. Ook levert het tekort aan vrouwen veel frustratie op terwijl ook blijkt dat veel kinderen uit een eenkindgezin buitengewoon verwenne ‘keizertjes’ zijn.

Kort samengevat: de in de ogen van de regering positieve welvaartsontwikkeling ten gevolge van het beperken van de bevolking weegt voor de partijleiding niet op tegen de huidige nadelen. Het hoofddoel van Peking is immers de opmars van China als economische én niet te vergeten militaire wereldmacht. En daar zijn Chinezen voor nodig.”

Lente werd winter

Soms wordt wel gezegd: „Je kunt weleens naar iets hunkeren, maar als dat verlangen vervuld wordt, valt de werkelijkheid lelijk tegen.” Ongetwijfeld zullen er mensen zijn in de Arabische wereld dat deze week hebben gedacht. Vijf jaar geleden begon de Arabische lente. Maar het keerpunt heeft niet gebracht waar men naar uitzag.

De politieke omwenteling kreeg de naam „Arabische lente”. Daaruit sprak hoop. Immers, de lente is het jaargetijde dat volgt op de koude winter. De lente belooft nieuw leven. Dat geeft reden tot vreugde. Maar die was in de Arabische wereld van korte duur. Want de begeerde vrijheid werd al heel snel de grond ingetrapt.

Als eerste wierp Tunesië de banden van een onderdrukkend bewind van zich. Daar begon de revolutie op 17 december 2011. Spoedig volgden andere landen. De bevolking van die staten wilde radicaal afrekenen met de schending van mensenrechten, met corruptie onder bestuurders en ambtenaren en met armoede.

Mede onder invloed van westerse landen zag men het vestigen van een democratisch bestel als dé remedie om van al deze kwalen af te komen. Vrije, democratische verkiezingen waren de weg waarlangs een vrije samenleving gerealiseerd zou kunnen worden.

De christelijke minderheden in de verschillende landen waren ook hoopvol gestemd. Onder de oude bewindhebbers waren zij beknot in hun vrijheden. Ze werden op zijn hoogst geduld. Kerkelijke voorgangers spraken daarom lovend over de ommekeer. Zij hoopten en verwachtten dat ze in de nieuwe situatie grondwettelijk gegarandeerde vrijheden zouden krijgen en niet langer tweederangs burgers zouden zijn.

Inmiddels is gebleken dat die hoop ijdel was. Vooraf was er onvoldoende mee gerekend dat de Arabische lente ook kansen kon bieden aan het moslimfundamentalisme. Een onbeantwoorde, maar wel terechte

Arabische lente heeft geleerd dat overgang naar democratie soms te snel is gemaakt

hun positie niet optimaal. Maar hun veiligheid was wel beter gegarandeerd dan dat ze nu is. Tegen die achtergrond is het te verklaren dat christenen in Syrië bijna allemaal president Assad steunen. Terwijl de hele wereld vindt dat deze heerser het veld moet ruimen.

Natuurlijk is het niet terecht om te doen alsof mensen het in de tijd voor de Arabische lente geweldig hadden. Dat zeker niet. De heersers die er toen zaten waren bepaald geen lieverdjes. De bevolking had het niet gemakkelijk.

De les is echter wel dat soms wel heel gemakkelijk wordt gesteld dat de democratie de beste garantie is om de mensenrechtensituatie te verbeteren. Zeker in de westerse wereld wordt dat nogal eens gedacht. Maar tegelijk moet worden erkend dat er situaties zijn waar de bevolking niet met die democratie op de juiste wijze kan omgaan. In ieder geval niet op de korte termijn.

vraag is bijvoorbeeld of IS ook zonder de Arabische lente zich zo had kunnen manifesteren als dat ze nu doet. De lente werd winter.

Voor christenen bracht de Arabische lente doorgaans eerder een verslechterring dan een verbetering. Om een voorbeeld te noemen: onder kolonel Gaddafi in Libië en onder Mubarak in Egypte was

Vandaag op RD.nl

Wie in de Franse hoofdstad Parijs op de internationale trein Thalys stapt, moet voortaan door een beveiligingspoortje. Ga voor beelden naar rd.nl/thalys.

Er stroomt weer water door de Utrechtse Catharijnesingel. Ga voor een fotoserie naar rd.nl/catharijnesingel.